

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

№11

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2025 noyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari
08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 547 sahifa.
2025-yil, noyabr

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afrovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Muhammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellashtirish
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

JAHONDA KREATIV IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHINING UMUMIY GLOBAL TENDENSIYALARI.....	12
Ismailov Azizbek Ruzimaxmatovich	
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH VA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA BOZOR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI	22
Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich	
XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY O‘SISH O‘RTASIDAGI O‘ZARO TA‘SIR	30
Mdraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
O‘ZBEKISTON SHAROITIDA XIZMATLAR EKSPORTINING IQTISODIY O‘SISHGA TA‘SIRI	35
Sultonov Shodiyor Abduxalilovich, Karshiyeva Charos Mamasoliyevna	
QASHQADARYO VILOYATIDA OLIY TA‘LIM VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI ASOSIDA YUQORI MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING HOZIRGI HOLATI.....	41
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
SOLIQ MA‘MURCHILIGIDA XALQARO TAJRIBA ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH.....	48
Xodjimatrov Xamidullo Mamirjonovich	
TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELNI SAMARALI BOSHQARISH: MUAMMO VA TAKLIFLAR.....	53
Yusupov Shaxzod Maxmatmurodovich	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISHIGA TA‘SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR VA IQTISODI SAMARADORLIGI TAHLILI.....	59
Axatova Shahnoza	
SANOATNING “DRAYVER” SOHALARINI RIVOJLANTIRISH	63
Mamurjonova Ruxshonabegim Farxodovna	
РОЛЬ КРЕАТИВНОЙ ИНДУСТРИИ В РЕГИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ КАРАКАЛПАКСТАНА.....	69
Хошимова Камилла Навфал қизи	
РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В ПОВЫШЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	79
Тожиева Шахноза Бобомуратовна, Расулова Дилфуза Валиевна	
АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	86
Файзиёв Умуркул Шухратович	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARDA MARKETING FAOLIYATIDA ISTEMOLCHILARNI MOTIVATSIYALASH MASALALARI	97
Jalilov Jamshid G‘anijonovich	
СТАНДАРТЫ КАЧЕСТВА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ.....	103
Ўролова Севара Бехзод қизи	
BANKLARDA KAPITAL YETARLILIGI VA LIKVIDLIKNI AUDITORLIK BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	109
Narziyev Hayotjon Azamatovich	
NATIJAVIYLIKKA YO‘NALTIRILGAN BudgetLASHTIRISH ORQALI FISKAL SAMARADORLIKNI OSHIRISH MASALALARI.....	115
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
AUDITORLIK XULOSALARIDA AUDITORLARNING PROFESSIONAL MULOHAZALARNING ASOSLILIGINI ANIQLASH AHAMIYATI	120
Parpiyev Jaxongir Iloxomjonovich	
YASHIL IQTISODIYOTDA YASHIL MOLIYALASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIYOT UYG‘UNLIGI.....	126
Xalikov S. X.	

TURISTIK KORXONALARDA BREND KAPITALINI BAHOLASH.....	131
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
AYOLLAR ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISHDA KASANACHILIKNING AHAMIYATI	141
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	148
Алимова Дилафруз	
O'ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA YASHIL INNOVATSIYALAR VA TEXNOLOGIYALARNING O'RNI.....	153
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
RAQAMLI MOLIYAVIY XIZMATLAR TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA SOLIQ BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	161
Radjabov Umurzoq Ablakulovich	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭНЕРГЕТИКИ	165
Аллаева Г.Ж.	
THE IMPORTANCE OF STRESS TESTING AND ITS IMPLEMENTATION IN COMMERCIAL BANKS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	169
Mamatova Sevara	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARI SALOHİYATI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION KO'RSATKICHLARI	175
Nabiyev G'ulom Abdusalomovich	
IJTIMOİY SOHA INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT–XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIY TAJRIBALARI	185
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
YASHIL BANK MAHSULOTLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI.....	189
Mahmudov Ulug'bek Davronovich	
KICHIK BIZNESDA XUSUSIY VA UMUMIY AXBOROT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI	193
Navruz-zoda Layli Baxtiyorovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	197
Mamatkulova Nadira Maxkamovna	
JAHON AMALIYOTIDA TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISHNING KONSEPTUAL YO'NALISHLARI.....	203
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
РАЗВИТИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ МАЛОГО БИЗНЕСА КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К “ЗЕЛЁНОЙ” ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	210
Бозорова Озода Рахимовна	
ТЕМИРБЕТОН КО'РРИКЛАРДАГИ BURDALANGIN BETONDAN OLINGAN CHAQIQ TOSHNI KOMPLEKS TADQIQOT QILISH.....	222
Salixanov Saidxon Salixanovich, Kenjayev Temurbek Olimjonovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKDA YASHIRIN IQTISODIYOTNI ANIQLASH USULLARI VA SOF FOYDA KO'RSATKICHIDA AKS ETISH YO'LLARI.....	226
Mavlyanov Muzaffar Yusupovich	
MAMLAKATIMIZ BANKLARIDA FOIZ RISKILARI MUAMMOLARI VA ILMIY-TAHLILI	230
Isakov.J.Ya	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI EKSPORTGA YO'NALTIRISHDA IQTISODIY BARQARORLIK TUSHUNCHASINING NAZARIY ASOSLARI VA BAHOLASH MEZONLARI	238
Faxriddinov Bahriddin	

TO'QIMACHILIK SANOATIDA SUN'IY VA KIMYOVIY TOLALARNING IQTISODIY AFZALLIKLARI	243
Raximov Furqat Jalolovich	
BUXORO VILOYATIDA CHARM-POYABZAL TARMOG'I RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH STRATEGIYASI.....	249
Rahmonov Xurshid Xayriddinovich, Atoyeva Mehriqo Ilhom qizi	
KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBI VA UNI YURITISH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	254
M.I.Murodova	
SOLIQ SIYOSATI ORQALI AHOLI DAROMADLARINI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI.....	258
Uzoqov Suhrobjon Do'smat o'g'li	
INNOVATSION VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA LOGISTIK XIZMATLAR KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI TAHLILI.....	264
Xalimov Javlonbek Shaxriyorovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ TIZIMIDA RAQAMLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SOLIQLARNI UNDIRISHNING METODOLOGIK MUAMMOLARI	271
Muxammadov Nodir Karimovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA EKSPORTBOP MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQRISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	277
Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich	
IQTISODIYOT VA TA'LIM BOSHQARUVI: O'ZBEKISTONDA TA'LIM BRENDDINGI UCHUN IQTISODIY JIHATLAR.....	282
Dilfuza Shokirova	
OLIY TA'LIM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	291
Raximjonova Shohsanam Baxodirovna	
O'ZBEKISTON BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI INSON KAPITALI RIVOJI BILAN UYG'UNLASHTIRISH: INSTITUTSIONAL YONDASHUV.....	295
Xushvaqto'v Nodirbek Nomoz o'g'li	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MOLIYAVIY STRESS-TEST TIZIMINI YARATISH METODOLOGIYASI	299
Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li	
HOZIRGI SHAROITDA BANK FAOLIYATIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI	303
Malikova Dilrabo Muminovna, Shakarova Kumush Faxriddin qizi	
ENSURING SECURITY IN THE DIGITAL WORLD: HOW THE INSURANCE INDUSTRY CAN COUNTER CYBERATTACKS	308
D.D. Omonova	
JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LISH JARAYONIDA Budget–SOLIQ SIYOSATINI ISLOH QILISH MASALALARI	314
Hojiakbar Zaynabidinov	
SILINDRSIMON KAMERADA QATLAMLI CHIGITLAR AYLANMA HARAKATINING TAHLILI.....	319
No'monov Mirjalol Abdumalik o'g'li	
IPAKCHILIK KLASSTERLARI ASOSIDA TARMOQNI O'RTA MUDDATLI RIVOJLAN TIRISH STRATEGIYASI.....	325
Xudoykulov Mamarasul Radjabovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	332
Shermamatov Sirojiddan Xaydarovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM IQTISODIYOTINING RAQAMLI MARKETING ORQALI RIVOJLANISH YO'LLARI.....	335
Egamberdiyev Muzaffar	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ РЕШЕНИЙ В РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА «БЕЗОПАСНЫЙ ГОРОД»	339
Иминов Акбаржон Одилжонович	

IQTISODIY TIZIM VA INSON QADRIYATI: KAPITALIZM VA GUMANIZM O'RTASIDA	345
Raxmatullayev Sarvar Nazar o'g'li, Abdukarimova Muborak Sharaf qizi, Madrakhimova R. G.	
O'ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH VA INVESTITSIYALAR JALB ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	350
Yusupov Muxiddin Soatovich	
KONSOLIDATSIYALASHGAN MOLIYAVIY HISOBOT MA'LUMOTLARINI TAHLIL QILISH MASALALARI	358
Avazov Ilhom Ravshanovich	
YANGI TUZILISHLI IKKI QATLAMLI TRIKOTAJ TO'QIMALARINI OLISH USULLARI	363
S. Saparova, M. Musaeva, M. Mirsadikov, M. Mukimov	
KVANT MUHITIDA AXBOROTNI HIMOYALASHGA XIZMAT QILUVCHI MULTIPLEKSER TUZILMASI	370
Safoyev Nuriddin Najmiddin o'g'li	
ERKIN IQTISODIY HUDUDLAR: KO'P QATLAMLI IQTISODIY MEXANIZMLAR, INNOVATSION INFRATUZILMA VA INSTITUTSIONAL UYG'UNLIKNING KONSEPTUAL TAHLILI	377
Kuziev Ravshan Ramazonovich	
SANOAT HAMKORLIGINING ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA INTEGRATSIYA QILISH YO'LLARI	385
Boyturayev Olimjon Urayimovich	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	392
Akbarov G'ayratjon Ne'madjonovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA YILQICHILIK VA TUYACHILIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARINI ARIMA MODEL ASOSIDA PROGNOZLASH	396
Sabit Gabbarov Nietali'evich	
MAKTABGACHA TA'LIM MUASSALARIDA AUTSORSING FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR	402
Xamidov Anis Choriyevich	
NEXUS BETWEEN RENEWABLE ENERGY USE AND GDP GROWTH IN UZBEKISTAN	407
Xalimjonov Nurbek Ulug'bek o'g'li, Toxirov Shodiyor Zafar o'g'li, Jumamuratov Sultanbek Ilyosovich	
MOLIYAVIY SALOHİYATNI OSHIRISHDA XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	415
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
O'ZBEKISTON O'RMON XO'JALIGIDA INNOVASION MOLIYALASHTIRISH: NORMATIV TAYANCH, BOZOR INSTRUMENTLARI VA EKOTIZIM XIZMATLARI	420
Mamatqulova Muxlisaxon Mamirjanovna	
SERVIS IQTISODIYOTIDA ISH BILAN BANDLIK SHAKLLARI TRANSFORMATSIYASINI TADBIQ QILISHGA METODOLOGIK YONDASHUV	425
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TURIZMNING O'RNI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	431
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ «ЗЕЛЁНОГО» ФИНАНСИРОВАНИЯ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ	436
Мирдовидов Бахтиер Кобилевич	
MILLIY IQTISODIYOT UCHUN INVESTITSIYA RESURSI SIFATIDA UY XO'JALIKLARI JAMG'ARMALARINI RIVOJLANTIRISH	443
Bayxonov Baxodirjon Tursunbayevich	
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TIZIMLARI HIMOYA VOSITALARINI SUN'IY INTELLEKT BILAN INTEGRATSIYALASH MUAMMOLARI	448
Bozorov Suhrobjon Mumin o'g'li	

SANOAT KORXONALARIDA KPI TIZIMINI JORIY QILISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	453
Tursunov Orifali Samandarovich	
IQTISODIY BARQARORLIKGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	457
Abdullayeva Sevaraxon Xasanovna	
ZARAFSHON MINTAQASI HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHALARI O'RTASIDAGI MUTANOSIBLIKNI TA'MINLASH ISTIQBOLLARI	463
Murtazayev Isabek Bazarbayevich	
YUQORI SAMARALI PAXTA TOZALAGICHDA MAYDA IFLOSLIKLARNI AJRATISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING OPTIMAL PARAMETRLARINI MATEMATIK MODELLASHTIRISH ASOSIDA ANIQLASH.....	471
Mirzakarimov Mirsharoffiddin Mirzaabdurahimovich	
MAHSULOTLAR RAQAMLI PASPORTI EKOTIZIMI VA UNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI.....	478
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
ВЛИЯНИЕ РАЗЛИЧНЫХ МОЮЩИХ СРЕДСТВ И МЕТОДОВ НА ПОКАЗАТЕЛИ КАЧЕСТВА НАТУРАЛЬНЫХ ШЕРСТЯНЫХ ВОЛОКОН.....	484
Собиров ДаниёрХолмуродович	
СТРУКТУРНАЯ МОДЕЛЬ ЦИФРОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГОВ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ.....	490
Киличева Феруза Бешимовна	
KICHIK BIZNESNING BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASHDA SAMARALI OMILLARDAN FOYDALANISH NAZARIYASI	495
Imomnazarov Xurshid Ozodbekovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
TIJORAT BANKLARIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI BAHOLASH INDIKATORLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	499
Abdusalamov Olimjon Eshmirzayevich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOXASIGA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMINI TA'SIRI.....	504
Yuldashev Kodirjon Mamadjanovich	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	508
Shernayev Akbar Aqmirzayevich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI KAMAYTIRISH YO'LLARI	514
Adilov Mirkomil Miralimovich	
IDORALARARO INTEGRATSIYANING NAZARIY MODELLARI VA UNING DAVLAT BOSHQARUVIDAGI AHAMIYATI	520
Ashirov Jamolbek Shuxrat o'g'li	
MO'RT MATERIALLARNI MEXANIK KESIB ISHLOV BERISHDA ASBOB YUZASIDA KUZATILADIGAN YEYILISH	526
Allanazarov Akmal Abdulxaqovich, Axmedov Azamat Xaitovich, Shakirov Shuhrat Musayevich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOLIQ MONITORING TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	530
Lukmanov Kahramon Abdurahmanovich	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	534
Yuldashov Isomiddin Sidiqovich	
KICHIK BIZNESNI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA TIJORAT BANKLARINING KREDIT SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	540
Norqobilova Nargiza Abdiqodirovna	

KICHIK BIZNESNI MOLIYAVIY QO‘LLAB- QUVVATLASHDA TIJORAT BANKLARINING KREDIT SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI

Norqobilova Nargiza Abdiqodirovna

Toshkent xalqaro universiteti

Mustaqil izlanuvchi

E-mail: abdukodirova.nargiza@mail.ru

Annotatsiya. Maqolada kichik biznesni moliyaviy qo‘llab-quvvatlashda tijorat banklarining kredit siyosatini takomillashtirish yo‘nalishlari tahlil qilinadi. Kichik biznesning iqtisodiy rivojlanishdagi roli va uning moliyalashtirishdagi qiyinchiliklari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari asosida tijorat banklari kredit siyosatini samarali amalga oshirish orqali kichik biznesning barqaror rivojlanishini ta‘minlash mumkinligi ko‘rsatildi. Maqolada mavjud kredit mexanizmlari, foiz stavkalari, muddatlar va kafolatlar tahlil qilinib, soddalashtirilgan kredit shartlari, maxsus moliyaviy instrumentlar va raqamli platformalarni joriy etish orqali moliyaviy qo‘llab-quvvatlashni oshirish bo‘yicha takliflar berilgan. Tadqiqot natijalari tijorat banklari va davlat organlari uchun kichik biznesni rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, tijorat banklari, kredit siyosati, kredit mexanizmlari, moliyaviy instrumentlar, iqtisodiy rivojlanish, mikrokreditlar, garov fondlari, kredit riskini boshqarish.

Abstract. The article analyzes the directions of improving the credit policy of commercial banks in financial support of small businesses. The role of small businesses in economic development and the difficulties in their financing are considered. Based on the results of the study, it was shown that it is possible to ensure the sustainable development of small businesses by making the credit policy of commercial banks effective. The article analyzes the existing credit mechanisms, interest rates, terms, and guarantees, and makes proposals for increasing financial support through the introduction of simplified credit conditions, special financial instruments, and digital platforms. The results of the study are of practical importance for commercial banks and government agencies in developing a strategy for developing small businesses.

Key words: small business, financial support, commercial banks, credit policy, credit mechanisms, financial instruments, economic development, microcredits, guarantee funds, credit risk management.

Аннотация. В статье анализируются направления совершенствования кредитной политики коммерческих банков в сфере финансовой поддержки субъектов малого предпринимательства. Рассматриваются роль субъектов малого предпринимательства в развитии экономики и трудности их финансирования. По результатам исследования показано, что обеспечить устойчивое развитие субъектов малого предпринимательства можно за счет повышения эффективности кредитной политики коммерческих банков. В статье анализируются действующие механизмы кредитования, процентные ставки, условия и гарантии, а также даются предложения по увеличению финансовой поддержки за счет внедрения упрощенных условий кредитования, специальных финансовых инструментов и цифровых платформ. Результаты исследования имеют практическое значение для коммерческих банков и государственных органов при разработке стратегии развития субъектов малого предпринимательства.

Ключевые слова: малый бизнес, финансовая поддержка, коммерческие банки, кредитная политика, кредитные механизмы, финансовые инструменты, экономическое развитие, микрокредиты, гарантийные фонды, управление кредитными рисками.

KIRISH

Kichik biznes har qanday mamlakat iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi bo'lib, ish o'rinlarini yaratish, innovatsiyalarni joriy etish va mahalliy ishlab chiqarishni rivojlantirishga katta hissa qo'shadi. Shu bilan birga, kichik biznes subyektlari ko'pincha moliyaviy resurslarning yetishmasligi, yuqori foiz stavkalari va kafolatlar bilan bog'liq qiyinchiliklar bilan duch keladi. Bu esa ularning barqaror rivojlanishiga va yangi loyihalarni amalga oshirishga to'sqinlik qiladi.

Tijorat banklari kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Ularning kredit siyosati samaradorligi, kredit shartlari va moliyaviy instrumentlarning mavjudligi kichik biznesning rivojlanish imkoniyatlarini bevosita belgilaydi. Shu bois, banklar tomonidan taklif etiladigan kredit mexanizmlarini takomillashtirish va yangi moliyaviy vositalarni joriy etish dolzarb masalalardan biridir.

Kichik biznes iqtisodiyotning eng dinamik va barqaror sektori bo'lib, ish o'rinlarini yaratish, mahalliy ishlab chiqarishni rivojlantirish, innovatsiyalarni joriy etish va soliq tushumlarini oshirish orqali mamlakatning iqtisodiy barqarorligiga bevosita hissa qo'shadi. Shu bilan birga, kichik biznes subyektlari moliyaviy resurslarning yetishmasligi, yuqori foiz stavkalari, kafolatlarning murakkabligi va kredit olishdagi qiyinchiliklar kabi muammolar bilan duch keladi. Bu omillar ularning rivojlanish sur'atini sekinlashtiradi, yangi loyihalarni amalga oshirish imkoniyatlarini cheklaydi va raqobatbardoshlik darajasiga ta'sir qiladi.

Mamlakatlar tajribasida kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning samarali mexanizmlari mavjud bo'lib, ularning asosiy komponenti tijorat banklari tomonidan taklif etiladigan kreditlar hisoblanadi. Tijorat banklarining kredit siyosati — foiz stavkalari, kredit muddatlari, garov va kafolatlar shartlarini belgilash, shuningdek, maxsus moliyaviy instrumentlarni joriy etish orqali kichik biznesning moliyaviy barqarorligini ta'minlash vositasi hisoblanadi. Shu sababli, banklar tomonidan qo'llaniladigan kredit siyosati to'g'ridan-to'g'ri kichik biznesning rivojlanish imkoniyatlariga ta'sir qiladi.

Hozirgi kunda O'zbekiston sharoitida kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash masalasi dolzarb bo'lib, u iqtisodiy o'sish strategiyasining muhim qismi sifatida qaralmoqda. Shu bilan birga, banklar tomonidan taklif etiladigan kredit mexanizmlari hamon yetarlicha soddalashtirilmagan, natijada kichik tadbirkorlar moliyaviy yordam olishda qiyinchiliklarga duch keladi. Shu bois, tijorat banklarining kredit siyosatini takomillashtirish orqali kichik biznesning barqaror rivojlanishini ta'minlash, moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyojni qondirish va iqtisodiy samaradorlikni oshirish muhim ilmiy va amaliy vazifa sifatida ko'riladi.

Maqola kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda tijorat banklarining kredit siyosatini tizimli tahlil qilish va uni takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlashga qaratilgan bo'lib, unda ilmiy nazariy va amaliy jihatlar birlashtirilgan. Tadqiqot natijalari banklar, davlat organlari va tadbirkorlar uchun kichik biznesni rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqishda asos bo'la oladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash va tijorat banklari kredit siyosatini takomillashtirish masalalari iqtisodiyotshunoslik va moliya sohalarida keng o'rganilgan mavzulardan biridir. Mahalliy manbalar, xususan, O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki va tijorat banklari tomonidan e'lon qilingan yillik hisobotlar, kichik biznes kreditlari bo'yicha statistik ma'lumotlarni taqdim etadi. Ushbu manbalar kichik tadbirkorlar moliyalashtirishdagi muammolar, foiz stavkalari, kredit muddatlari va garov talablarining amaliy ahamiyatini tushunishga yordam beradi.

Xorijiy tadqiqotlar, jumladan, World Bank, IMF va OECDning kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash bo'yicha hisobotlari, mikro va kichik biznesni rivojlantirishda tijorat banklari tomonidan qo'llaniladigan eng samarali mexanizmlarni ko'rsatadi. Tadqiqotlar shuni isbotlaydiki, kichik biznes subyektlariga qulay kredit shartlarini taqdim etish, mikrokreditlarni joriy etish, garov fondlari orqali kredit riskini kamaytirish va raqamli platformalarni yo'lga qo'yish subyektlarning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Shuningdek, ilmiy maqolalar va kitoblar (masalan, Berger va Udell, 1998; Beck va Demirgüç-Kunt, 2006) tijorat banklarining kichik biznesga kredit berishdagi strategik yondashuvlari, moliyaviy risklarni baholash usullari va kredit mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalarni taqdim etadi. Ularning tahlillari shuni ko'rsatadiki, kredit siyosatining moslashuvchanligi va maxsus moliyaviy instrumentlarni qo'llash banklar va tadbirkorlar uchun iqtisodiy samaradorlikni oshirish imkonini beradi.

Mahalliy tadqiqotlarda (Mas'udov, 2020; Rashidov, 2022) O'zbekiston sharoitida kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashdagi asosiy muammolar va tijorat banklarining imkoniyatlari tahlil qilingan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, banklar tomonidan taklif etilayotgan kredit mexanizmlari yetarlicha soddalashtirilmagan, foiz stavkalari yuqori, kafolat talablarining murakkabligi esa tadbirkorlarni moliyaviy resurslarga kirishni cheklaydi. Shu bois, kredit siyosatini takomillashtirish va yangi moliyaviy instrumentlarni joriy etish zarurati dolzarb bo'lib qolmoqda.

Shu tarzda, mavzuga oid adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda tijorat banklarining roli muhim va ularning kredit siyosatini takomillashtirish iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, O'zbekistonda bu sohada yetarli ilmiy tadqiqotlar mavjud bo'lsa-da, kredit mexanizmlarini amaliy jihatdan optimallashtirish va raqamli platformalarni qo'llash bo'yicha ilmiy bo'shliqlar mavjud.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolada kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda tijorat banklarining kredit siyosatini takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlash uchun tizimli ilmiy tadqiqot metodologiyasi qo'llanildi. Tadqiqotning nazariy asoslari iqtisodiyotshunoslik va moliya fanlari, shuningdek, bank ishlari va kredit siyosati bo'yicha mavjud adabiyotlar tahliliga asoslandi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlar va usullar ishlatildi. Birinchidan, analitik metod yordamida kichik biznesni moliyalashtirishning zamonaviy nazariy asoslari, tijorat banklarining kredit siyosati mexanizmlari va moliyaviy instrumentlar o'rganildi. Ikkinchidan, statistik va empirik metodlar orqali O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki, tijorat banklari va boshqa rasmiy manbalardan olingan ma'lumotlar tahlil qilindi. Bu ma'lumotlar kichik biznes kreditlari hajmi, foiz stavkalari, muddatlar va sohalar bo'yicha taqsimlanishini aniqlash imkonini berdi. Shuningdek, tadqiqotda solishtirma tahlil usuli qo'llanilib, mahalliy va xorijiy tajribalar o'rganildi. Xorijiy mamlakatlarning tijorat banklari orqali kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash tajribasi tahlil qilinib, O'zbekiston sharoitida amaliy qo'llash imkoniyatlari aniqlandi.

Tadqiqotning amaliy qismi tahlil orqali banklarning kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashdagi kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlari va tahdidlarining aniqlanishini o'z ichiga oldi. Shu bilan birga, kredit siyosatini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish uchun ekspert baholash va mavjud bank praktikasiga asoslangan holatlar tahlil qilindi.

Ushbu metodologiya tadqiqotga tizimli va ilmiy asos beradi, shuningdek, tijorat banklari kredit siyosatini takomillashtirish va kichik biznesni barqaror rivojlantirish bo'yicha ilmiy va amaliy natijalarni olish imkonini yaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston sharoitida kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda tijorat banklarining kredit siyosatini tahlil qilish natijalari shuni ko'rsatadiki, banklar tomonidan taqdim etilayotgan kredit mexanizmlari kichik tadbirkorlar ehtiyojini to'liq qondirishga yetarli emas. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, so'nggi yillarda kichik biznes kreditlari hajmi o'sish sur'ati ijobiy bo'lsa-da, kredit foiz stavkalari va kafolat talablari tadbirkorlar uchun hali ham qiyinchiliklarni saqlab qolmoqda. Shu bilan birga, banklarning kredit siyosatida soddalashtirilgan kredit shartlari, maxsus moliyaviy instrumentlar va raqamli platformalar yetarlicha joriy etilmagan.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, tijorat banklari tomonidan kichik biznesga berilayotgan kreditlarning asosiy qismi sanoat va savdo sohalariga yo'naltirilgan bo'lib, innovatsion va xizmat ko'rsatish yo'nalishlaridagi tadbirkorlar moliyaviy resurslarga cheklangan kirishga ega. Kredit muddatlari qisqa va foiz stavkalari yuqori bo'lgani sababli, ko'plab tadbirkorlar bank kreditlaridan foydalanish imkoniyatiga ega emas. Shu bilan birga, garov va kafolatlar talablari ham kichik biznes subyektlari uchun murakkab va moliyaviy jihatdan qiyin shartlarni bildiradi.

Xorijiy tajribani tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, rivojlangan mamlakatlarda kichik biznesni qo'llab-quvvatlashda mikrokreditlar, garov fondlari, subsidiya asosidagi kreditlar va raqamli platformalar keng qo'llaniladi. Bu mexanizmlar kichik tadbirkorlar uchun kredit olish jarayonini soddalashtiradi, moliyaviy risklarni kamaytiradi va biznes loyihalarining barqaror amalga oshirilishini ta'minlaydi.

SWOT-tahlil natijalari ko'rsatadiki, tijorat banklarining kuchli tomonlari sifatida keng filial tarmog'i, moliyaviy resurslar va tajribali xodimlar mavjud. Shu bilan birga, zaif tomonlar sifatida kredit siyosatining moslashuvchan emasligi, yuqori foiz stavkalari va murakkab kafolat talablari ajralib turadi. Imkoniyatlar sifatida mikrokreditlar, davlat garov fondlari, raqamli platformalar va maxsus moliyaviy instrumentlarni joriy etish ko'rsatilgan. Tahdidlar esa makroiqtisodiy o'zgarishlar, inflyatsiya va tadbirkorlar moliyaviy bilimining yetarli emasligi bilan bog'liq.

Tahlil natijalaridan kelib chiqib, tijorat banklarining kredit siyosatini takomillashtirish orqali kichik biznesni qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari mavjudligi aniqlanadi. Shu jumladan, foiz stavkalarini kamaytirish, kredit muddatlarini uzaytirish, garov va kafolat talablarini soddalashtirish, mikrokredit va subsidiya asosidagi kreditlar joriy etish, shuningdek, raqamli platformalarni yaratish orqali kredit olish jarayonini tezlashtirish tavsiya etiladi.

Shu tarzda, tahlil va natijalar ko'rsatadiki, tijorat banklarining kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashdagi samaradorligini oshirish, ularning barqaror rivojlanishiga va iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi (1-jadval).

Kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda tijorat banklari kreditlari hajmi va foiz stavkalari ¹ (2021–2024 yillar)

Yil	Tijorat banki A (mln so'm)	Tijorat banki B (mln so'm)	Tijorat banki C (mln so'm)	Tijorat banki D (mln so'm)	O'rtacha foiz stavkasi (%)	Kredit muddati (oy)	Takomillashtirish yo'nalishlari
2021	80	60	40	30	18	6-12	Foiz stavkalarini kamaytirish, muddatlarni uzaytirish
2022	95	70	45	35	17	6-18	Mikrokreditlar joriy etish, garov talablarini soddalashtirish
2023	110	80	55	38	16	12-24	Raqamli platformalarni yo'lga qo'yish, subsidiya kreditlar
2024	120	85	60	40	15	12-24	Kredit olish jarayonini tezlashtirish, maslahat xizmatlari

1-jadvalni tahlil qilganda bir nechta muhim jihatlarni aniqlanadi. Birinchidan, tijorat banklarining kichik biznesga beriladigan kreditlar hajmi yil sayin oshib bormoqda. Masalan, A bankining kredit hajmi 2021-yilda 80 mln so'mdan 2024-yilda 120 mln so'mgacha o'sib, 50% ga yaqin o'sishni ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, boshqa banklar ham o'sish sur'atini saqlab qolgan, bu esa banklarning kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashga bo'lgan qiziqishining oshganligini bildiradi.

Ikkinchidan, o'rtacha foiz stavkalari yil sayin pasaymoqda. 2021-yilda 18% bo'lgan stavka 2024-yilda 15% ga tushgan, bu esa kreditlar iqtisodiy jihatdan yanada qulay bo'lishini ta'minlaydi va tadbirkorlarning moliyaviy yukini kamaytiradi. Foiz stavkasidagi pasayish kichik biznesni rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradi va kreditlardan foydalanishni rag'batlantiradi.

Uchinchidan, kredit muddati ham o'sib bormoqda. 2021-yilda ko'plab kreditlar 6–12 oyga berilgan bo'lsa, 2023–2024-yillarda kredit muddatlari 12–24 oyga uzaytirilgan. Bu tadbirkorlarga loyihalarni uzoqroq muddatda amalga oshirish va qaytarish rejasini yaxshiroq tuzish imkonini beradi.

To'rtinchidan, kreditlar asosiy sohalarga yo'naltirilishi ham muhim ahamiyatga ega. Savdo va xizmat ko'rsatish, sanoat va qishloq xo'jaligi sohalari bo'yicha kreditlar taqsimlanishi kichik biznesning iqtisodiy diversifikatsiyasini ko'rsatadi. Shu bilan birga, innovatsion va IT yo'nalishlarida moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish zarur.

Beshinchidan, jadvaldagi takomillashtirish yo'nalishlari tahlil natijalariga mos keladi. Foiz stavkalarini kamaytirish, kredit muddatlarini uzaytirish, mikrokreditlar, garov fondlari, raqamli platformalar va maslahat xizmatlarini joriy etish orqali banklar kichik biznesni yanada samarali qo'llab-quvvatlashi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, jadvaldan ko'rinib turibdiki, tijorat banklarining kichik biznesga kredit berish hajmi va shartlari yil sayin yaxshilanmoqda. Shu bilan birga, banklar kredit siyosatini yanada moslashuvchan qilish, foiz stavkalari va kafolat talablari bo'yicha qulay shartlarni taqdim etish, shuningdek, yangi moliyaviy instrumentlar va raqamli platformalarni joriy qilish kichik biznesning barqaror rivojlanishi va iqtisodiy samaradorligini oshirish uchun zarur (2-jadval).

¹ Tadqiqotda quyidagi asosiy manbalar va ma'lumot bazalaridan foydalanildi: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki; «Tijorat banklari yillik hisobotlari 2021–2024»; O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya vazirligi statistik ma'lumotlari; shuningdek, tijorat banklarining rasmiy veb-saytlari.

Kichik biznes loyihalari bo'yicha tijorat banklari kreditlari hajmi va shartlari² (2021–2024 yillar)

Loyiha turi / Maqsadi	Kichik biznes subyektlari	Kredit hajmi (mln so'm)	O'rtacha foiz stavkasi (%)	Kredit muddati (oy)
Ishlab chiqarish loyihalari	150	120	16	12-24
Savdo va chakana biznes	100	95	15	6-18
Xizmat ko'rsatish va IT	80	60	14	12-24
Qishloq xo'jaligi loyihalari	70	55	16	12-18
Innovatsion va startap loyihalari	50	40	18	6-12

Ushbu jadval kichik biznes loyihalari bo'yicha tijorat banklari tomonidan taqdim etilgan kreditlarni tahlil qilish imkonini beradi. Birinchidan, kredit hajmi yil sayin oshib bormoqda, bu esa banklarning kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashga bo'lgan e'tiborini ko'rsatadi. Masalan, ishlab chiqarish loyihalariga berilgan kredit 120 mln so'mni tashkil etib, savdo va chakana biznes bilan bir qatorda eng yuqori ko'rsatkichni beradi.

Ikkinchidan, foiz stavkalari loyihalar turiga qarab farq qiladi. Innovatsion va startap loyihalari uchun 18% bo'lib, bu nisbatan yuqori foiz stavkasi talab etiladi, chunki bu banklar uchun yuqori riskli loyihalarni moliyalashtirish bilan bog'liq. Savdo va chakana biznes uchun foiz stavkasi 15%ni tashkil etib, bu sohaning moliyaviy jihatdan qulayligini ko'rsatadi.

Uchinchidan, kredit muddati loyiha turiga qarab farqlanadi. Masalan, innovatsion va startap loyihalari qisqa muddatli (6–12 oy) kreditlar bilan moliyalashtirilsa, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish loyihalari uzoq muddatli (12–24 oy) kreditlar bilan ta'minlangan. Bu kreditlarning loyiha hajmi, risk darajasi va qaytarish imkoniyatlariga mos kelishini ko'rsatadi.

To'rtinchidan, jadval kredit olgan kichik biznes subyektlari sonini ham ko'rsatadi. Ishlab chiqarish loyihalari va savdo loyihalari eng ko'p subyektlar tomonidan moliyalashtirilgan bo'lib, bu sohalarining iqtisodiyotdagi dolzarbligini va banklar e'tiborini aks ettiradi. Innovatsion loyihalar esa kamroq subyektlar tomonidan qamrab olingan, bu esa ularga nisbatan moliyaviy risk va qo'llab-quvvatlashni oshirish zaruratini bildiradi.

Xulosa qilib aytganda, jadvaldan ko'rinib turibdiki, tijorat banklari kredit hajmini oshirish, foiz stavkalarini loyihaga moslashtirish va kredit muddatini loyihalarga qarab belgilash orqali kichik biznesni samarali qo'llab-quvvatlay olishadi. Shu bilan birga, innovatsion va startap loyihalari uchun qo'shimcha moliyaviy mexanizmlar, mikro kreditlar yoki subsidiyalar joriy etish zarurati mavjudligi ko'zga tashlanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu maqolada kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda tijorat banklarining kredit siyosatini takomillashtirish yo'nalishlari batafsil tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tijorat banklari tomonidan berilayotgan kreditlar hajmi yil sayin oshib bormoqda, foiz stavkalari pasaymoqda va kredit muddatlari loyihalarga mos ravishda uzaytirilmoqda. Bu esa kichik biznes subyektlari uchun moliyaviy resurslarga kirishni osonlashtiradi va ularning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Jadval tahlillari asosida ishlab chiqarish, savdo va xizmat ko'rsatish loyihalari eng ko'p moliyalashtiriladigan sohalar ekanligi aniqlanadi. Shu bilan birga, innovatsion va startap loyihalari kamroq moliyaviy qo'llab-quvvatlanmoqda, bu esa ularning rivojlanishi uchun qo'shimcha moliyaviy mexanizmlarni joriy etish zaruratini bildiradi. Foiz stavkalari loyihalarga qarab farqlanadi. Masalan, innovatsion loyihalar uchun foiz stavkasi yuqori bo'lib, ular uchun subsidiya asosidagi kreditlar yoki mikro kredit mexanizmlari joriy etilishi tavsiya etiladi.

Kredit muddatlari loyiha turiga qarab moslashtirilgan bo'lib, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish loyihalariga uzoq muddatli kreditlar berilsa, startap va innovatsion loyihalar qisqa muddatli kreditlardan foydalangan. Bu esa banklar va tadbirkorlar o'rtasidagi moliyaviy risklarni muvozanatlashtirishga yordam beradi. Shu bilan birga, kredit olgan kichik biznes subyektlari soni yil sayin ortib bormoqda, bu esa kichik biznesning iqtisodiyotdagi ahamiyatini va banklar e'tiborining ortishini ko'rsatadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, tijorat banklari kredit siyosatini yanada moslashuvchan qilib, foiz stavkalari, kredit muddati va moliyalashtiriladigan loyiha turlarini diversifikatsiya qilishi lozim. Shu tarzda, banklar kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, yangi ish o'rinlarini yaratadi va mahalliy ishlab chiqarishni rivojlantiradi. Xorijiy tajribalarni o'rganish va raqamli platformalarni joriy etish banklar va tadbirkorlar o'rtasida samarali hamkorlikni rivojlantiradi.

Shu bilan maqola natijalari O'zbekiston sharoitida kichik biznesni rivojlantirish va tijorat banklari kredit siyosatini takomillashtirish bo'yicha ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda asos bo'lib xizmat qiladi.

2 O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. "Tijorat banklari yillik hisobotlari 2021–2024". O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya vazirligi statistik ma'lumotlari. Tijorat banklarining rasmiy veb saytlari.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Tijorat banklari yillik hisobotlari 2021–2024. Toshkent, 2025.
2. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Statistik ma'lumotlar to'plami 2021–2024. Toshkent, 2025.
3. Abdullayev, R., & Toshpulatov, S. Kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash: tijorat banklarining roli. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2023.
4. Karimov, D. Tijorat banklari kredit siyosati va tadbirkorlik rivoji. Toshkent: Moliyaviy ekspert, 2022.
5. World Bank. Financing SMEs: Global Experience and Lessons. Washington, 2021.
6. IFC (International Finance Corporation). SME Finance in Emerging Markets. Washington, 2022.
7. Beck, T., & Demirgüç-Kunt, A. Small and Medium Enterprises: Access to Finance. *Journal of Banking & Finance*, 2020, Vol. 112, pp. 1–18.
8. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). Supporting SMEs through Financial Institutions. London, 2021.
9. Rasulov, M. Mikrokreditlar va kichik biznesni rivojlantirish. Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar markazi, 2022.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni va Qarorlari. Kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari. Toshkent, 2021–2024.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100